

Література:

1. Глущенко О.Г. Правове регулювання здійснення та захисту речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому. Актуальні проблеми приватного права. Нове українське право № 4 (2023). С. 16-22
2. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF#Text>
3. Земельне право : навч. посібник / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк. Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 326 с.
4. Ісаєнко Д. В. Стратегія формування державної соціальної політики регулювання розвитку житлового будівництва в Україні. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/3/15.pdf>
5. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 34, ст. 343). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
6. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-158>

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ВИМІРУ НАУКОВОЇ СПІВПРАЦІ: ПЕРШІ АКАДЕМІЇ НАУК

Тицька Яна Олександрівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри державно-правових дисциплін

факультету права та економіки,

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Інституціоналізмція юридичного виміру питань наукової діяльності та міжнародної наукової співпраці до формування сучасного міжнародного права носила доволі фрагментарний характер [7, р. 2059]; [11, р. 3]. Дослідження такої інституціоналізації досі залишалося за межами уваги міжнародного права, у своїх працях його

згадували окремі історики науки, які насамперед досліджували еволюцію відповідних соціальних структур у Нові та Новітні часи.

Нагадаємо, що перше наукове товариство Нового часу, *Academia Secretorum Naturae* (лат. «Академія таємниць природи»), була заснована в Неаполі в 1560 р. Джамбатіста делла Порта [3, р. 15]. Одною з перших такого роду інституцій стала Академія дей-Лінчей (італ. «*Accademia dei Lincei*», буквально «Академія рисьохих»), яка була заснована у Римі в 1603 році італійцями Федеріко Чезі та Франческо Стеллуті разом з голландцем Йоганнесом ван Хеком задля отримання та поширення наукових знань у сфері фізики [1, р. 429]. У 1609 році Ф. Чезі вирішив удосконалити діяльність цієї Академії, долучивши до її складу Галілео Галілея та декілька вчених з третіх країн [9].

Серед іншого до складу інституції, що проіснувала до 1651 року, увійшли німецький вчений та митець Адам Ельсхаймер, німецький фізик та ботанік Йоган Фабер, німецький вчений Йоган Шрек, який серед іншого провів десятиріччя у єзуїтській місії в Китаї, грецький математик Іоанніс Дімісіанос, низка італійських науковців та шамбеляни римських пап Григорія XV та Урбана VIII, Джованні Чіамполі та Віржиніо Чезаріні відповідно [4, р. 41]. Очевидно, що Академія дей-Лінчей явно не розглядалася як просто приватна ініціатива, та ті самі римські папи надалі неодноразово намагалися відновити її діяльність, зокрема й відверто переслідуючи очевидні цілі міжнародного характеру [3, р. 51].

Та надалі подібні ініціативи взяти наукову діяльність під контроль влади спостерігаються у Франції, де в 1635 р. під егідою кардинала Ришельє було взято під королівський протекторат Французьку академію (фр. «*Académie française*») як утворену в 1625 р. приватну структуру, задля того, щоб «зробити французьку мову не тільки елегантною, але й вільною трактувати усі мистецтва та науки». Перше засідання цієї Академії відбулося в 1637 р., але водночас її принциповою відмінністю була франкоцентричність [5, р. 34]. Як щодо цього пише Харкорт Браун, діяльність Академії одразу викликала хвилю критики, одним з ключових акторів якої був французький вчений та письменник Анрі-Луї Абер де Монтмор. Він став проводити, з 1654 року, альтернативні зібрання, після чого в 1657 році відкрив власну академію, затвердивши її «конституцію» [14, р. 156].

Недовготривала Академія Монтмора, метою якої було визначене «дослідження природного світу та покращення умов життя» важлива не лише тому, що стала поштовхом для подальшого утворення академій, з урахуванням її «проступків та помилок» [5, р. 66, 71, 75], але й через свою виявлену сучасними дослідниками формалізовану участь у диспуті про планету Сатурн з іншою, флорентійською Академією дель Чименто,

засновану коштом Леопольдо Медичі, де зібралися насамперед учні Галілея [17, р. 83].

Як щодо цього констатує Джулія Джіанніні, «історію відносин між двома академіями, які ...були двома найвідомішими групами вчених, які займалися виключно питаннями натурфілософії, важко поєднати, враховуючи, що різні спроби налагодити епістолярний обмін часто наштовхувалися на затримки», та що «діалог між двома академіями краще було б описати як послідовність монологів» [17, р. 84]. Але водночас це був перший у історії формалізований міжнародний контакт, у вигляді обміну формалізованими науковими позиціями, між двома науковими академічними установами різних країн, який, встановив Мельхіседек Тевено, «французький дипломат, бібліофіл і літератор, колекціонер літератури про подорожі» [18, р. 560].

Надалі ці обидві близькі до влади, але формально приватні академії припинили існування, бо у Флоренції «зустрічі стали спорадичними, багато академіків переїхали в інше місце», а в Парижі 1664 року «після тривалих дебатів щодо форми, яку повинна була прийняти група, щоб стати міцнішою та краще регульованою», Крістіан Гюйгенс повідомив Роберту Морею, що Академія Монмора «перестала існувати» [17, р. 84].

Та за декілька років до припинення цієї академії, найбільш цілісно та послідовно ідея установи, яка має забезпечувати наукову діяльність, реалізувалася у діяльності англійського Королівського товариства (англ. «Royal Society»), заснованого королівською хартією після 1660 року [12, р. 34]. Передумовами цієї першої у світі досі постійно діючої академії наук стали ідеї натурфілософів кола Роберта Бойля про «Невидимий коледж», які корелювали з ідеями Френсіса Бекона про «Дім Соломона», з памфлетами розенкрейцерів, з твором Бена Джонсона «Щасливі острови та їх союз» та сприяли виникненню міжнародного руху взаємодії вчених «Республіка листів» [15, р. 67].

Серед іншого принципи майбутньої академії наук Р. Бойль обговорював у листуванні з науковцем Ісааком Маркомбом, який тоді мешкав у Женеві, й вони спочатку виходили саме з бачення «Невидимого коледжу», тобто мережі дослідників і викладачів, які діють серед іншого неформально та не публічно, утворюючи при цьому спілку з метою соціального впливу та водночас й прибутку через отримання нових знань, їх поширення та просвітництво [14, р. 156].

Така діяльність за визначенням мала носити транскордонний характер, не дивно, що централізовані держави того часу вирішили взяти відповідні процеси під контроль, шляхом їх інституціоналізації. Водночас у самій тогочасній Англії соціальними передумовами утворення Королівського товариства були лондонський Колеж Грехема та «Філософічне товариство Оксфорда», які проводили зустрічі та

заходи, пізніше відтворені у товаристві [6, р. 67]. Водночас, як вказує Елліс Рубінштейн, на формалізацію Королівського товариства істотно вплинула саме описана вище діяльність паризької Академії Монтмора, «звіти про яку відсилалися до Англії англійськими вченими, які її відвідували», наводячи роль у цьому Генрі Ольденбурга, але визнаючи, що інші автори «схильні не перебільшувати» діяльність описаного М. Тевенота та його кола у Парижі [16, р. 390]. Але сам факт того, що при легалізації Королівського товариства був врахованим іноземний досвід, зокрема й невдалий, вбачається безперечним.

У листопаді 1660 р. Крістофер Урен, Роберт Бойль, Джон Уїлкіс, Вільям Бронскер та Роберт Мурей заснували у згаданому Коледжі Грехема «Коледж з просування фізико-математичного навчання» [12, р. 34], а на другому зібранні Р. Мурей повідомив про підписання 15 липня 1662 р. згаданої королівської хартії про застосування «Королівського товариства Лондона», наступною хартією товариство було перейменоване на «Королівське товариство Лондона з удосконалення знань про природу» [15, р. 51].

Примітно, що одразу до учасників Королівського товариства практично одразу було включене німецьких вчених Генрі Ольденбурга та Готфріда Лейбніца, голландських дослідників Крістіана Гюйгенса та Антоні ван Левенгука тощо [8]. Відповідно до досліджень Х. Брауна, після заснування Королівського товариства, «паризькі вчені побачили в останньому приклад того, чого можна досягти в закладі під королівським патронатом, і працювали над чимось подібним у Франції» [5, р. 94], після чого Людовиком XIV за пропозицією Жана-Батиста Кольбера, у 1666 р. була заснована вже публічна французька Академія наук (фр. «Académie des sciences») [18, р. 560]. Як констатує Далія Деїяс, заснування Академії наук, а потім й Обсерваторії влада Франції мала метою «символічний і практичний вплив – і навіть переважання – в усьому світі» [17, р. 134].

Втім, описана «гонитва академій» між Англією та Францією [13, р. 92] не була унікальною. Адже паралельно із цим процесом, у 1652 р. німецькі науковці Міхель Фехр, Георг Метцген та Георг Вольфарт застували у Швайнфурті [4, р. 45], за зразками описаних італійських академій, «Academia Naturae Curiosorum», яку надалі німецьким імператором Леопольдом I 1687 було легалізоване, перейменоване у Леопольдіну та переведене у Галле; цей заклад став підґрунтям для формування сучасної Німецької національної академії наук [10, р. 239].

Надалі, протягом XVIII сторіччя, національні академії наук з'явилися в абсолютній більшості країн світу, та надалі формування незалежної держави приводило, як правило, до виникнення на її території національної академії наук [2, р. 67]. При цьому саме академії наук,

щонайменш до початку XX сторіччя залишалися ключовими осередками для організації міждержавної наукової співпраці, яка при цьому часто залишалася без супроводження їх національними органами влади та без відповідного договірного забезпечення.

Література:

1. Auger P. *Scientific cooperation in Western Europe*. Minerva. 1963. Vol. 1, No. 4. P. 428-438.
2. Beaver D., Rosen R. Studies in Scientific Collaboration: Part I. Professional Origins of Scientific Co-Authorship. *Scientometrics*. 1978. Vol. 1. P. 65-84.
3. Bergin T.G. *Encyclopedia of the Renaissance and the Reformation*. New York, Facts On File, 2004. 550 p.
4. Biagioli M., Courtier G. *The Practice of Science in the Culture of Absolutism (Science and Its Conceptual Foundations series)*. Chicago: University of Chicago Press, 1994. 416 p.
5. Brown H. *A History of French Scientific Societies: Scientific Organizations in Seventeenth Century France (1620-1680)*. Baltimore: Williams and Wilkins Co., 1934. 306 p.
6. Bruno L.C. *The Landmarks of Science*. Washington, The Library U.S. G.P.O., 1987. 351 p.
7. Coccia M., Wang L. Evolution and convergence of the patterns of international scientific collaboration. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2016. Vol. 113. Issue 8. P. 2057-2061.
8. Early Fellows of Royal Society. *Cabinet*. URL: <https://www.cabinet.ox.ac.uk/early-fellows-royal-society>
9. Federico Cesi (1585-1630) and the Accademia dei Lincei. *Galileo Project*. URL: <http://galileo.rice.edu/gal/lincei.html>
10. Jedlitschka K. The Archive of the German Academy of Sciences Leopoldina in Halle (Salle): more than 350 year of the history of science. *Notes & Records of the Royal Society*. 2008. Vol. 62. Issue 2. P. 237–244.
11. Jingran S., Bo L., Lin W. etc. Evolution of scientific collaboration based on academic ages. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*. 2023. Vol. 624. P. 1-24.
12. Kronick D.A. The Commerce of Letters: Networks and "Invisible Colleges" in Seventeenth- and Eighteenth-Century Europe. *The Library Quarterly*. 2001. Vol. 71, No. 1. P. 28–43.
13. Leridon H. The Demography of a Learned Society: The Académie des Sciences (Institut de France), 1666–2030. *Population*. 2004 Vol. 59. Issue 1. P. 81-114.

14. Perkins W. The uses of science: The Montmor Academy, Samuel Sorbière and Francis Bacon. *Seventeenth-Century French Studies*. 1985. Vol. 7. No. 1. P. 155–162.

15. Purver M. *The Royal Society: Concept and Creation*. Cambridge, M.I.T. Press, 1967. 278 p.

16. Rubinstein E. Science Academies in the 21st Century: Can they address the world's challenges in novel ways? *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*. 2012. Vol. 63. P. 387–400.

17. *The Institutionalization of Science in Early Modern Europe*. Ed. by Mordechai Feingold, Giulia Giannini. Leiden, Koninklijke Brill, 2020. 340 p.

18. Watson E. The Early Days of the Académie des Sciences as Portrayed in the Engravings of Sébastien Le Clerc. *Osiris*. 1939. Vol. 7. P. 556–587.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-159>

ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Стефанчишен Роман Володимирович,
доктор філософії в галузі права

З моменту запровадження в Україні правового режиму воєнного стану діяльність щодо запобігання корупції постійно змінюється з врахуванням потреб правозастосування та виконання завдань, взятих Україною в межах євроінтеграції. Первинно частка антикорупційних заходів була повністю скасована або суттєво обмеженою. Наприклад: було зупинено обов'язкове декларування у відповідності до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 р. [1]). В перші місяці воєнного стану було обмежено дію обмеження щодо одержання подарунків (п. 2³ розділу XIII «Прикінцеві положення» Закону України «Про запобігання корупції») [2].

Необхідно враховувати й роз'яснення НАЗК означеного періоду щодо оновлених положень антикорупційного законодавства при наступному поданні декларацій різного виду. Зокрема, щодо декларування відомостей про майно у разі його знищення внаслідок бойових дій під час збройної агресії російської федерації проти України. Відповідно, слід виходити з того, що однією з підстав припинення права